

130. godišnjica rođenja Miroslava Krleže (Zagreb, 7. 7. 1893. – Zagreb, 29. 12. 1981.)

Ljudi se međusobno varaju, lažu jedni drugima u lice, obmanjuju se laskanjem i prozirno pretvorljivim udvaranjem, a to im često poštenoljudski izgleda nerazmjerno hrabrije nego da jedni drugima kažu голу istinu.

Miroslav Krleža, bio je hrvatski književnik i enciklopedist, autor najznačajnijih tekstova hrvatske književnosti 20. stoljeća i pokretač mnogih kulturnih inicijativa zasnovanih na kritičkom osvješćivanju hrvatskog društva, što je njegov opus učinilo jednom od središnjih odrednica u izgradnji moderne Hrvatske.

Rođen je u Zagrebu u građanskoj obitelji srednjega socijalnog statusa. Pohađao je Klasičnu gimnaziju u Zagrebu i završio ju 1909. godine. Godine 1913. prekida vojni studij u peštanskoj Ludovicejskoj akademiji u Pečuhu.

Godine 1915. mobiliziran je kao domobran i poslan na bojišnicu u istočnu Europu. Na bojištu je kratko vrijeme, a ostatak rata provodi po vojnim bolnicama i toplicama zbog slaboga zdravstvenog stanja. U to vrijeme počinje objavljivati prve književne i novinske tekstove. Po stvaranju Kraljevine SHS Krleža se, fasciniran Lenjinom i sovjetskom revolucijom, angažira u komunističkom pokretu novonastale države i razvija snažnu spisateljsku djelatnost. Već je potkraj dvadesetih godina prošlog stoljeća dominantan lik u književnom životu jugoslavenske države, a neka od najsnažnijih ostvarenja na svim poljima (poezija, roman, drama, esej, memoarska proza, polemike i publicistika, novelistika) objavljuje u tridesetima. Približavanjem Drugoga svjetskog rata Krležina vjera u komunizam slabi i opada. Drugi svjetski rat dočekao je usamljen i posvađan s prijašnjim sudruzima iz komunističke partije. Nakon proglašenja NDH Krleža se našao u Zagrebu. Vlasti NDH, u cilju svenarodne pomirbe, nudile su Krleži razne funkcije, no on ih je sve bio odbio. Pisao i za vrijeme rata te je svoje dnevničke zapise koncipirao za dramu "Aretej" (iako zahtjevan za izvođenje „Aretej“ je u režiji Georgija Para jedna od najznačajnijih predstava Dubrovačkih ljetnih igara).

Godine 1950. pokreće Jugoslavenski leksikografski zavod, današnji Leksikografski zavod Miroslav Krleža, praktički jedinu instituciju sa središtem u Hrvatskoj, te istupima i referatima djeluje kao poticatelj umjetničke slobode. Godine 1967. potpisuje „Deklaraciju o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika“. Do kraja života djeluje u Leksikografskom zavodu, a zadnje godine provodi narušenoga zdravlja i poluparaliziran.

Krleža je ostvario golem opus (po različitim brojanjima, njegova sabrana djela obuhvaćaju između 50 i 80 svezaka) koji pokriva kako središnje književnoumjetničke žanrove, tako i atipične ili marginalne zapise (enciklopedijske natuknice, prepiska o raznim temama, putopisi, ...).

Krležin je pjesnički opus izuzetak od vlastite izreke: „Tko je propao na svim životnim poljima, preostaje mu još bavljenje poezijom i politikom“. Najveći Krležin poetski ostvaraj vizionarni je pjesnički kompendij „Balade Petrice Kerempuha“ (1936.). Krležin novelistički korpus ostaje, uz Marinkovićev i Andrićev, dominantnim u hrvatskoj književnosti, a po snazi i univerzalnosti ostvaraja ravnim poznatijim novelističkim ciklusima Thomasa Manna ili Alberta Camusa. Krležini su romani pisani bujnim, „baroknim“ stilom i jezikom koji vrvi novotvorenicama i složenicama, bogati esejističkim odlomcima u tradiciji srednjoeuropskoga intelektualističkoga i ruskoga romana, nabijeni su radnjom i dramskim scenama koje se isprepliću s kontemplativnim pasažima o naravi ljudskoga postojanja, umjetnosti, politici i povijesti. Dominira egzistencijalistička vizija ljudske sudbine, izrečena povišenom retorikom, često prenapregnutim i isprekidanim dijalozima, te bujicom slika, zvukova i asocijacija u

kojima se miješaju glasovi likova i autorov implicitni koment. Krležin esejistički opus golem je, izuzetno raznovrstan i bogat, te središnji po značaju za autora. Nasljednik je i protagonist srednjoeuropske tradicije intelektualiziranoga esejizma. Obuhvatio je politiku, glazbu, književnost, likovnu umjetnost, društvene pojave i velike ličnosti europske kulture, povijest, medicinu, filozofiju i druga područja humanistike i društvenih znanosti. Krležini memoarski zapisi i dnevници idu u red najvrjednije svjetske literature toga žanra. Ostavio je impresivan korpus u ovom za književnost pomalo marginaliziranom i slabije vrjednovanom žanru. Vodio je dnevnik od 1914. do 1977., a tekstovi su objavljeni 1977. u pet knjiga. Tematski veoma raznorodna, Krležina memoarska esejistika i dnevnički zapisi sklop su piščevih zapažanja o svakodnevnosti življenja, asocijacija i reminiscencija na prijatelje (i neprijatelje), razmišljanja o filozofskim, etičkim, političkim, umjetničkim, književnim i inim problemima, zabilješke snova, promišljanje prošlosti i djetinjstva, razrađivanje enciklopedijskih natuknica koje su pobudile autorovu znatiželju. Po kakvoći ostvaraja, dnevници i memoarska proza pripadaju vrhunskim djelima zapadne književnosti te vrste.

Premda je bio utjecajna figura društvene nomenklature i najprevođeniji hrvatski pisac svojega doba, Krleži za života nisu bila objavljena cjelovita djela. S time je u vezi i njegova oporuka, kojom je na dvadesetak godina bilo odgođeno raspolaganje njegovom rukopisnom ostavštinom, što se većim poznatim dijelom danas čuva i obrađuje u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

Za Krležina djela znakoviti su njegova velika žanrovska obuhvatnost i difuznost, vremenski planovi epoha i pripadnih stilskih formacija – one iz koje je proizišao i s kojom je bio u retrospektivnu i na svoj način nostalgичnu dijalogu te one koju je u razmjerno dugu ciklusu nastojao podvrgnuti ne samo misaonomu nego i stilskomu jedinstvu – razvijajući kompleksnu rečenicu u sintaktički ritam hrvatskog standarda bez presedana u uzorima i bez postupka za nasljedovanje.

U društvenim uvjetima tzv. narodne demokracije sudjelovao je u postavljanju i stabiliziranju mnogih tradicionalnih i novih institucija i programa: Društva književnika, Akademije, Matice hrvatske, Leksikografskoga zavoda, zaštite kulturne baštine u Zadru, zaštite prava na dostojanstvo umjetnosti (Govor na Kongresu književnika u Ljubljani, 1952.), zauzimanja za slobodan razvoj hrvatskog jezika (potpora Deklaraciji o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika). Posebnu važnost za razumijevanje Krležina djela ima njegovo poznavanje drugih kultura iz okruženja i suradnja u njima, napose srpske, mađarske i bosanske.

Godine 1993. (do 1998.) objavljena je enciklopedija posvećena Krležinu životu i radu (Krležijana, I–III), a 2000. započeto je izdavanje njegovih sabranih djela.

Djela

Poezija i proza

“Pjesme” I i II (1918.)

“Pjesme” III (1919.)

“Hrvatski bog Mars” (1922.; potpuna i konačna inačica 1933.)

“Pjesme u tmini” (1937.)

“Novele” (1924.)

“Hiljadu i jedna smrt” (1932.)

“Povratak Filipa Latinovicza” (1932.)

“Novele” (1937.)

“Balade Petrice Kerempuha” (1936.)

“Na rubu pameti” (1938.)

“Banket u Blitvi” (1938.), (1939.), (1962.)

“Zastave” (1969.)

Drame

"Legenda" (1914.)

"Maskerata" (1914.)

"Kraljevo" (1915.)

"Kristofor Kolumbo" (1917.)

"Michelangelo Buonarroti" (1918.)

"Saloma" (1918.)

"U logoru" (1920.)

"Adam i Eva" (1922.)

"Galicija" (1922.)

"Golgota" (1922.)

"Vučjak" (1923.)

"Gospoda Glembajevi" (1929.)

"U agoniji" (1928.)

"Leda" (1930.)

"Aretej" (1959.)

Eseji

"Evropa danas" (1935.)

"Deset krvavih godina" (1937.)

"Eppur si muove" (1938.)

"Knjiga studija i putopisa" (1939.)

"Dijalektički antibarbarus" (1939.)

"Moj obračun s njima" (1940.)

Nagrade i odličja

1922.: Demetrova nagrada, za dramu Golgota.

1923.: Demetrova nagrada, za dramu Vučjak.

1924/25.: Demetrova nagrada, za dramu Michelangelo Buonarroti.

1927/28.: Demetrova nagrada, za dramu U agoniji.

1928/29.: Demetrova nagrada, za dramu Gospoda Glembajevi.

1962.: Nagrada Vladimir Nazor, za životno djelo.

1962.: NIN-ova nagrada, za roman Zastave.

2000.: Velered kralja Dmitra Zvonimira s lentom i Danicom, za izniman doprinos hrvatskom književnom, kulturnom i znanstvenom stvaralaštvu 20. stoljeća.

S ljudima zajedno smrdi, ali je toplo.

Izvor:

Krleža, Miroslav. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34113>

Wikipedija, višejezična internetska enciklopedija slobodna pristupa, https://hr.wikipedia.org/wiki/Miroslav_Krleža